

LEIDA ÜBIUSE (SÜND. KULL) MÄLESTUSED

PANID KIRJA

**UHTNA PÕHIKOOLI 6. KLASSI ÕPILASED
ANNABEL VAHESALU JA MARIS VIIRG**

Juhendaja Urve Udu

(Fotod: Übiuse erakogu)

ERIAUHIND VANUSEKLASSIS 7.–9.KLASS

Mälestusloo rääkija Leida Übius (neiuna Kull). Sünniaeg 13.09.1935.

Küüditamise aeg ja koht: Salla vald Käru küla, nüüd Imukvere küla Kõrvekase talu.

Teised pereliikmed: ema Lilli-Johanna Kull, isa Aleksander Kull. Õde Maia Kull.

Represseerimise koht: Krasnojarski krai Hakassi Autonoomne oblast Minsovhoos Letniku küla.

Tagasipöördumise aeg: 1956. a detsembri lõpp.

“Leida Übius (neiuna Kull) sündis 13. septembril 1935. aastal Salla vallas Käru külas Kõrvekase talus Lilli-Johanna ja Aleksander Kulli esimese lapsena. Peres oli veel tütar Maia – Leidast 4 aastat noorem. Koolis käis Leida Käru algkoolis 4. klassi kevadeni. Lõpueksamid jäid tegemata. Isa arreteeriti 1945. aastal ja saadeti Vorkutasse. Talle anti 25+5 aastat selle eest, et oli Saksa sõjaväes.

25. märtsil 1949. aastal küüditati 13-aastane Leida koos ema ja õega Siberisse. Kaks tundi anti aega asjade pakkimiseks. Hobusega viidi neid Simunasse, edasi autoga Rakke jaama

ja sealt pandi neid loomavagunisse. Algas sõit teadmatusse. Teel oldi aprillikuu keskpaigani. Vagunis ei olnud mingeid rahuldavaid võimalusi elamiseks. Magati vaguni põrandal. Teel nägi ta inimeste surma ja sündi. Oli palju kannatusi ja vintsutusi. Pesta ei saanud kuni Uuraliteni. Vaguni põrandasse tehti auk, et asjal käia.

Sihtpunkt oli Krasnojarski krai. Hakassi Autonoomne oblast. Minsovhoos. Jenissei jõel oli jääsulamise aeg. Neid kamandati "Schnell-schnell!", sest peeti sakslasteks. Elama saadeti Soljsovhoosi (kunagi oli seal soolakaevandus olnud) ühte tuppa nelja perega".

Nii jutustasime Leida Übiuse Siberi koolimälestustes. Sama algus on ka Siberi kodu lool. Jätka-me tagasi koju jõudmisega kodumaale.

"Elasime Siberis ahjuküttega tsaariaegses puumajas kahe perekonnaga. Ahju köeti kivisöe ja lambasõnnikuga. Meil oli kööktuba, sahvriuum ja tualett oli õues. Hoovis oli kaev, kust sai vett tuua.

Kui meid küüditati, oli õde Maia 9 aastane, mina olin 13, ema oli üle 30. Isa oli emast 2 aastat noorem ja Vorkutas vangis. Olime Siberis 1949. aasta kevadest kuni 1956. aasta talveni.

Kui peale Stalini surma Eestimaale tagasituleku võimalusest kuulsime, otsustasime ka meie oma perega kodumaale tagasi tulla. Osa inimesi ei lubatudki kodukanti, põhjusi ma ei tea, aga meil lubati ükskõik kuhu tahame minna.

Mina olin üks parimaid töölisi ja käisin isegi Moskvas põllumajandusnäitusel 1955. aastal. Istusime rongile Abakanis ja sõitsime Moskvasse. Parimad töölised lubati. Näitusele sai tasuta sõita ja anti 3 tuhat rubla preemiat, lisaks Lenini orden. Aga tegelikult seda ordenit ma millegipärast endale ei saanud. Isegi filmiti mind silotegemise juures ja lambafarmis. Mul oli seljas puhvaika ja jalas kummikud – tõeline kolhoositar. Moskvast käidi kohal. Ja ühel õhtul näidati seda filmi Letniku küla klubis. Vene tüdrukud hüüdsid: "Liidia, Liidia, tõ tam!". Venelased kutsusid mind Liidiaks. Leida ei öeldud mulle kunagi.

Meil oli raha juba eelnevalt igaks juhuks kokku hoitud. Rahamuret ei olnud. Palgad olid head. Kui kojusaamine kõne alla tuli, siis arutasime, kuidas ainult kiiremini saab. Meil oli kindel otsus Eestimaale tagasi minna. Mina kahtlesin ja ütlesin, et Eestimaa on ju nii ära lagastatud ja paljaks tehtud. Meil siin on juba jalad all ja elu läheb edasi. Kas tasub ikka minna? Aga pere kojumineku soov oli nii kindel, et ikka lõpuks otsustasime kojusõidu kasuks.

Paberimajandus võttis aega nii umbes nädal. Mina käisin komandandi juures ja tegin dokumendid kõik korda. Komandant oli meil väga tore inimene. Kogusime ärasõiduks allkirju, et meiega mingeid probleeme ei ole. Esimesed olid meie naabrid, kes allkirja andsid, et võime ära sõita. Küla kingsepp andis allkirja ja kõige viimane oli see kõige suurem asjamees – küla partorg. Meile anti dokumendid ja ajutised passid kätte. Muidu meil passe Siberis elades ei olnud.

Leida Übius 18-aastasena Siberis. Kaks aastat enne kojutulekut.

Meil oli pere koos. Isa vabanes Vorkutast aasta enne meie kojutulekut. Ta vabanes varem, sest peale Stalini surma vabanesid paljud. Isa oli seal 11 aastat. Koju tulime juba neljakesi: ema, isa, mina ja noorem õde Maia.

Ettevalmistused algasid novembri lõpus 1956. Meil oli neli siga, need tapsime ära – kaks kesikut ja kaks suuremat. Liha soolasime puukirstu, mille üks ukrainlane meile tegi ja selle kõik tööme kaasa. Võtsime kaasa veel viljakoti täie minu tehtud krakovi vorsti.

Kanad ja haned andsime külarahvale. Koera ja kassi ka. Koera nimi oli Muri ja kass oli lihtsalt Kass. Mööbli jaotasime ära: minu ostetud korraliku laua ja isa tehtud taburetid. Riidekappi ei olnudki meil, oli ainult riidekirst ja nagid seinal. Voodipesud võtsime kaasa, kuid vaibad jätsime naabritele. Pesud, seljariided ja toiduvärsed tulid konteineris ja nendel sai hiljem autoga järel käia. Tallinnast saime konteinerid kätte. Kolhoosist tellisime auto ja isa tõi kõik ära.

Abakani jaamast sõitsime Moskvasse, kus olime piletite järjekorras Eestisse umbes nädal aega, sest järjekorrad olid nii pikad. Need, kes reisisid lastega, neile olid eraldi toad ette nähtud ja anti sooja toitu. Meil nii ei olnud, sest mina õega olime juba suured. Raha jätkus meil õnneks nii palju, et saime tulla. Siberis olid palgad palju paremad kui Eestis.

Teel sõime minu tehtud krakovi vorste ja rongis pakuti ka häid pirukaid ja teed. Vene pirukad on ju väga maitsvad. Mõnes jaamas sai ka sooja toitu osta. Üks vene rahvusest reisikaaslane nägi meie suurt vorstikotti ja küsis, et kas me töötame vorstivabrikus. Isa näitas näpuga minu peale ja ütles: “Näe! See ongi see vorstivabrik.” “Ei või olla, et nii noor tüdruk nii head vorsti teha oskab,” arvas mees.

Moskvast Tallinna sõitsime paar päeva. See oli kiirrong ja väga mugav. Tallinnas läks ümberistumine kiiresti. Seal polnud enam järjekordi.

Tädipoeg Elmar käis nädal aega meil hobusega Vägeva rongijaamas vastas, aga meie tulek viibis. Kui meie saabusime, siis polnud mitte kedagi vastas. Rong peatus ainult 5 minutit ja selle ajaga pidime väljuma. Panime end varakult valmis, et õigeaegselt maha minna jõuaksime ja edasi astusime jalgsi. Meil olid käsipakid. Ema ja Maia läksid ema õe Emilie juurde, kes oli Maia ristiema. Mina isaga läksime isa õe Marie juurde, kes oli minu ristiema. Elasisime niimoodi detsembrist aprillikuuni. 1956. aasta vana-aasta õhtul olime isa õe juures, kus oli suur pidulaud. Tädi oli kokk-kondiiter ja tema valmistas kõik ise. Seal olid kõik sugulased koos ja istusime suure ühise laua taga. Oli pehme talv. Nii on meelde jäänud.

Isa sai 1. mai kolhoosis tööd ja kolhoos andis meile kahekordses eramajas korteri, kus oli köök ja tuba. See oli Eevardi Antsu maja, kes oli kooliõpetaja, arreteeriti ja suri vanglas. Peale seda surid ka tema pojad ja teised pereliikmed üksteise järel. Majas elas veel üks perekond ja teisel korrusel üks vananimene. Nii elasime umbes kolm aastat, kui isa määrati kolhoosis põllubrigadiriks.

Meie, tüdrukud, vedasime kolhoosis palke, langetasime metsas puid, käisime veskil, kus tuli raskeid kotte tõsta. Me tegime täiesti meeste tööd. Siis kahetsesin ma tagasitulekut. Kõik elu oli ära lõhutud, midagi ilusat polnud alles. Ainult varem ja lagunenuid hooned. Inimesed olid ära viidud, kodud olid peremeheta, keegi ei remontinud neid. Elu jäi seisma. See oli õudus. Minu jaoks oli see õudne pilt. Palka saime 300 gr päevas vilja ja see oli kõik. Raha ei antud. Tundus, et midagi osta ei saagi. Ema ostis Siberi raha eest lehma, piima viisime meiereisse ja selle eest saime raha.

Teised sugulased olid alles. Nende pered olid koos. Neid ei küüditatud ehk sellepärast, et tädipoeg Eeri astus parteisse. Siis kui Eeri abiellus, ei tohtinud parteilane sõrmust kanda. Salaja laulatati neid kirikus. Kõik, millega oldi harjutud, oli keelatud. Tädi poja naine Benita rääkis nii.

Sugulased meid aidata ei saanud, sest nad olid isegi vaesed. Tuli vaadata, kuidas hakkama saada. Töökaaslased olid sõbralikud. Täditütre Eviga käisime kahekesi tööl.

Küüditati meid Pedja jõe ääres asuvast Kärü külast, nüüd Imukvere küla, mis oli väga kaunis koht. See oli Salla vallas. Me võisime sinna küll minna, kodu oli alles, aga see oli nii kaugel ja üksildane koht. Meil oleks pidanud olema vähemalt oma hobune, et sealt välja sõita. Ja poed olid ka kaugel. Tänapäevaks meie ilusat kahekordset maja ei ole enam. Inimesed, kes seal peale meid elasid, olid joodikud ja panid selle põlema. Ainult karjalaut jäi alles. Kärü veski oleksin ma tädilt endale saanud, kuid selle kaugus oli jälle probleemiks. Nüüd on seal kalakasvatus.

Me olime enne küüditamist rendikohal. Perenaine Hedvig Kask tahtis talu meile müüa, isa sai maad ja metsad ostetud, maja oli ka vaja veel kinni maksta. Leping oli tehtud nii, et vanainimene Peedu Alviine, kes majas teenija oli, elab surmani sees. Perenaine ise ka. Perenaine jäi varakult leseks. Mees oli laevakapten. Perenaise üks tütar, Eva, elab Tallinnas ja töötas insenerina. Teine tütar, Maia, elab Jõgeval ja oli õpetaja. Nüüd on nad mõlemad pensionil. Poeg Olev uppus Soomes. Oli seal insener. Haritud perekond oli. Perenaine oli isegi president Konstantin Pätsi tõlk ja sekretär. Ta oskas viit võõrkeelt.

Nüüd, kui ma seal hiljuti käisin, on laudast tehtud elumaja. Ilusad ja avarad toad on sees. Hooned on ju põllukividest ja ilus. Noored inimesed elavad seal. Minu kask, mille ma istutasin laudaotsa juurde, on nüüd tohutult suur puu. Kätega ümber haarata ei saanud. Ta ootas mu ära.

Eestisse tulles meid ei jälgitud. Vähemalt me ise ei märganud seda. Kuid teadsime, et parteilastega peab olema ettevaatlik. Kõik olid ettevaatlikud. Töötasin ise ka nahavabrikus koos ühe parteilasega.

1957. aastal abiellusin ma Are Übiusega juunikuus ja minust sai Leida Übius. Käisin Salla mõisas rahvatantsurühma ja ansambliga esinemas ja tantsimas, kus kohutisime. Tantsu ajal võttis ta mind tantsima ja nii terve õhtu. Järgmisel päeval tuli ta mulle külla. Mina ei tahtnud teda algul jutule võtta, aga isa käis peale, et sind küsitakse. Lõpuks siis läksin. Tal olid blondid juuksed ja puhtad taevasinised ilusad silmad. Me registreerisime Väike-Maarjas, pulmi ei olnud.

Mõlemad töötasime Salla nahavabrikus. Sealne töö oli kerge ja palgad olid head. Ühel nädalal töötasime õhtul, teisel nädalal hommikupoole masinate peal. Tööpäev oli kaheksa tundi. Vabriku poolt saime ilusa korteri. Seal oli köök ja tuba. Meil ei olnud mitte midagi. Tuli alustada nullist peale. Sündis poeg Olev. Järgnevalt pakuti mehele tööd Pikiveres, kus ta töötas kriidivabrikus. Sündis poeg Arno.

Siis kolisime uuesti Salla. Mu mees oli ettevõtlik ja otsis võimalusi paremini elada. Ütlesin juba, et ta on nagu valge mustlane.

Leida Übius koos abikaasa Arega 1957. a suvel.

Ise olin hulljulge ja hakkaja tüdruk. Pärast nahavabrikut kolisime mehega Vinni. Mees töötas mehhaanikuna ning mina lasteaias. See oli 1960ndatel aastatel. Mina olin kasvataja ja koristaja ning vahepeal olin ka kokal abis. Seal elasime kolm aastat.

Kabalas elasime kaks aastat. Mees oli mehhanik ja mina kodune lastega. Siis sündis kolmas poeg Priit. Käisin Põlulas õhtukoolis kaks aastat. Siberis ei saanud koolis käia, sest kool oli 5–6 km kaugel ja tuli tööl käia. Mul oli neli klassi haridust ainult. Põlulas lõpetasin 5. ja 6. klassi. Õde Maia käis Siberis koolis, oli eestlaste juures korteris, aga edasi ei viitsinud õppida. Ta oli ära hellitatud ja kangust täis laps. Õde on nüüd surnud. Ta oli lihtsalt koduperenaine, oli abielus. Tal oli poeg ja tütar. Õde oli minu peale isegi kade, et ma sain kõike teha ja sain paljude erinevate töödega hakkama. Õppisin inglise keelt ja oskasin natukene ka saksa keelt. Loomulikult ka vene keelt. Mind ei koheldud teisiti, sest keegi ei teadnud, et olin Siberis. Lihtsalt ma ei rääkinud sellest. Alles möödunud aastal sai minu sõbranna Linda teada, et elasin Siberis. Mis seal kurta. Tuleb elus ise läbi lüüa ja hakkama saada. Kabalas olid kõikse paremad inimesed. Näiteks kui rahakott kadus ära, siis toodi see isegi koos rahaga tagasi. Inimesed olid väga ausad ja lahked. Tänapäeval sellist asja enam ei ole.

Pildil: Are Übius, pojad Toomas ja Priit, Leida Übius ja poeg Olev Viru-Nigula päevil. Poeg Arno oli koolis.

Peale Kabalat kolisime Viru-Nigulasse, kus meie kodu naabruses oli luuletaja ja maalikunstnik Ella Rajari maja. Temaga olid mul head suhted. Tänaeni on mul tema maalid seinal. Sündis poeg Toomas. Nüüd oli mul 4 poega peres.

Viru-Nigulast pidin varsti ära kolima, sest läksime mehega lahku. Mees leidis uue naise. Müüsin maja doktor Rannaveerile. Siis kolisin Energia kolhoosi ja sain kolmetoalise korteri, mis oli väga külm. Seal olin lühikest aega, sest lastega niimoodi elada polnud võimalik. Maja oli saepuru täidisega, mis oli alla vajunud. Mina elasin teisel korrusel ja tuul puhus lausa läbi.

Enne kui Uhtnasse tulin, siis ma ütlesin, et lähen sellisesse kohta, kus on kõik käeulatuses.

Uhtnas ongi pood, lasteaed, kool ning raamatukogu. Väga hea koht elamiseks. Töötasin Uhtna farmis ja põllutööl. Tervis ütles üles ja jäin koju. Siin on mul elatud üle kolmekümne aasta.

Siberi asju ega kojusõidu pileteid mul midagi alles ei ole. On ainult mälestused. 30 aastat tagasi käis minu sõbranna Leili Veelma vend Ants Siberis. Letniku küla, kus me elasime, on nii ilusaks ja korda tehtud. Tänavad ja majad on nii uhked, et ei tunne äragi. Seal oli seitse rahvust koos, aga kõik hoidsid ja toetasid üksteist. Kindlasti on nende inimeste mõtted ja töökus küla kauniks muutnud. Sellised on mälestused ja teadmised mu Siberis elatud aastatest.

Lapselapsi on mul 6, lapselapselapsi samuti 6. Alati on keegi, kes astub üle mu ukسلäve.